

ОЛІЙНИК О. О., кандидат економічних наук, доцент

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ – КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Послідовне здійснення бюджетних реформ в Україні, спрямованих на досягнення сталого соціально-економічного розвитку країни і в кінцевому результаті на добробут її громадян, передбачає використання позитивних та нівелювання негативних ефектів бюджетно-податкової децентралізації, що актуалізує дослідження її ролі в системі управління суспільними фінансами. Необхідність бюджетно-податкової децентралізації продиктована завданнями оптимізації функцій держави з надання суспільних благ шляхом виокремлення територіальних громад з управління локальними суспільними благами та їх фінансового забезпечення.

Позитивні ефекти бюджетно-податкової децентралізації, що визначають її доцільність і роль в управлінні громадськими фінансами, продуковано алокаційною функцією, яка забезпечує підвищення ефективності використання громадських ресурсів за рахунок зниження витрат в наданні громадських та змішаних благ, відповідності пропозиції цих благ перевагам споживачів в просторовому і тимчасовому розрізах, і тим самим більш повне задоволення потреб населення відповідної території. Надання частини суспільних благ має здійснюватися в межах громадських (міських, сільських або змішаних) адміністративно-територіальних утворень, в той час як функції макроекономічної стабілізації та перерозподілу доходів слід закріпити за центральними органами влади.

Загальновідомо, що децентралізація у використанні суспільних ресурсів є доцільною, якщо [1]:

1) вигоди від їх використання локалізуються на території відповідної громади;

2) населення цієї території фінансує значну частину потреб в громадських або змішаних благах і може оптимізувати виробництво суспільних благ через представницьку участь в органах влади території виходячи зі своїх грошових оцінок вигід і витрат;

3) ступінь відмінності уподобань населення даної території щодо регульованих владою благ нижче, ніж ступінь відмінності уподобань населення різних територій.

За таких умов децентралізація може сприяти підвищенню ефективності громадського сектора, темпів економічного зростання, зниження міжтериторіальної нерівності у рівні життя. При цьому позитивний ефект бюджетно-податкової децентралізації можна представити в такому напрямі:

– здатність забезпечити більшу стабільність, пов'язану з тим, що локальні автономії обмежують можливість центру проводити автократичну бюджетно-податкову політику;

– сприяння збереженню регіональних ринків і стимулювання їх розвитку;

– можливість кращого вираження інтересів громадян, підвищення політичної відповідальності територіальної влади, прозорості та підзвітності її діяльності.

За рахунок близькості територіальної влади до населення, формуються і канали прямої комунікації, встановлюється тісна, регулярна і відкрита взаємодія між владою і населенням. Сприяючи розширенню участі громадян в процесі прийняття рішень за нагальністю поставлених ними питань, бюджетно-податкова децентралізація призводить до

зростання рівня і якості життя населення. Разом з тим, всі позитивні ефекти досягаються лише за такої децентралізації, яка спирається на базу власного оподаткування на місцевому рівнях. Зокрема доходи, які закріплені на постійній чи довгостроковій основі, забезпечують територіальним органам влади стійку фінансову базу для проведення самостійної бюджетно-податкової політики. Достатня самостійність у бюджетно-податковій сфері дозволяє керівництву територіальних громад регулювати обсяг і якість надання суспільних послуг згідно з потребами населення відповідної території. Фінансування значної частини витрат за рахунок власних податкових та неподаткових надходжень сприяє підвищенню прозорості витрачання коштів. Тому всі позитивні ефекти досягаються лише за такої децентралізації, яка спирається на базу власного оподаткування регіонального та місцевого рівнів.

За такого підходу, для оптимальної бюджетно-податкової децентралізації необхідні наступні умови:

- наявність чіткої ієрархії органів територіальної влади з розмежуванням їх повноважень;
- наділення органів влади громад достатніми повноваженнями в проведенні економічної політики на своїх територіях;
- забезпечення центральним урядом єдності економічного простору країни, який передбачає вільне переміщення товарів, послуг і факторів виробництва між її територіями;
- розподіл доходів і запозичень між рівнями влади відповідно до жорстких бюджетних обмежень, наявність яких означає, що територіальна влада не завжди повинна розраховувати на допомогу з боку вище стоячих органів влади в разі виникнення фінансових труднощів;
- інституційні гарантії довгострокового характеру розподілу повноважень і відповідальності.

Комплекс вищезазначених умов формує систему обмежень, які повинні бути враховані при розробці бюджетно-податкової політики і реалізації її кінцевої мети – забезпечення сталого соціально-економічного розвитку країни та підвищення рівня життя населення яке проживає на її території. В іншому випадку, це може супроводжуватися макроекономічною і бюджетно-податковою дестабілізацією.

Проте на сьогодні основною проблемою залишається стратегія впровадження цілісної системи умов оптимальної бюджетно-податкової децентралізації [2]. Це вимагає вдосконалення моделей розмежування повноважень і компетенцій в бюджетно-податковій сфері, формування інституційних умов і дієвих регулятивних механізмів, що забезпечують виконання бюджетних правил, взаємопов'язування більш високої відповідальності і більшої самостійності територіальних громад на основі мотивації їх раціональної фіскальної поведінки.

Таким чином, необхідність забезпечення ефективної бюджетно-податкової децентралізації стала одним з контрапунктів офіційних і програмних документів, що регламентують проведення бюджетних реформ в Україні. Вектор бюджетної політики пов'язаний із завданнями забезпечення довгострокової збалансованості та стійкості бюджетної системи країни, формування бюджетів усіх рівнів на програмно-цільовій основі, оптимізації та підвищення ефективності бюджетних витрат, зростання прозорості бюджетного процесу, уточнення форм і порядку розподілу міжбюджетних трансфертів, зміцнення фінансової самостійності суб'єктів територіальних утворень. По суті, це процес створення концептуальної моделі ефективної бюджетно-податкової децентралізації, яка сприятиме вирішенню завдань послідовного формування стимулів в управлінні громадами, що буде ініціювати ефективно і відповідальне управління суспільними фінансами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чубарь О. Г., Машіко К. С. Децентралізація і фінансове забезпечення територіальної громади. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Економіка*. 2016. № 1 (47). С. 419–426.
2. Жувагіна І. О., Філіпішина Л. М. Аналіз реалізації бюджетної децентралізації в контексті соціально-економічного розвитку країни. *Молодий вчений*. 2017. № 4.4 (44.4). С. 35–39.